

X 86956

„Apró cseppekből lesz a zápor”

Bakonyi Géza emlékkönyv

Szegedi Egyetemi Kiadó
Juhász Gyula Felsőoktatási Kiadó
Szeged, 2008

X 86956

Szerkesztette
Hegyi Ádám és Simon Melinda

SZTE Egyetemi Könyvtár

J000694505

Lektorálta
Zvara Edina

Címlap
Csécsesi Károly

Tipográfia, technikai szerkesztés
Juhász Gyula Felsőoktatási Kiadó

A kötet kiadását az SZTE Bölcsészettudományi Kara,
az Egyetemi Könyvtár és
a Szegedi Egyetemi Kiadó támogatta.

ISSN 1788 2869
ISBN 978 963 7356 77 3

© Szerzők
© SZEK JGYF Kiadó

Kiadó:
Szegedi Egyetemi Kiadó
Juhász Gyula Felsőoktatási Kiadó
Felelős kiadó: Pitrik József menedzserigazgató

Nyomdai és kötészeti munka:
Opár Bt. Budapest
Czakó Győző ügyvezető

X 86956

Tartalomjegyzék

Előszó	7
Mader Béla: In memoriam Bakonyi Géza (1950–2007)	9
Varga András: Clusius magyarországi flóraskönyve (1583)	15
Monok István: A kora újkori Magyarország olvasmányműveltségéről. Részmerleg egy hosszú alapkutató eredményeiről	23
Zvara Edina: A Listi-család tagjainak könyvei	45
Hegyi Ádám: Magyar vonatkozású kéziratok források Bázelen 1660–1798 között. Egy kutatás eredményei	71
Simon Melinda: Funkciótlan vagy funkcionális? Nyomdászjelvények mint könyvtárépületek díszítőelemei	95
Sándor Klára: Vissza a természeteshez	117
Z. Karvalics László: „A monitor a festővásznak.” A számítógépes művészet magyar úttörőjéről	129
Szűcs Viktor – Vida Andrea: Web2.0 – a könyvtárak világában	137
Simon Melinda: Elektronikus források a kiadói és nyomdászjelvények tanulmányozásához	159

Simon Melinda

Funkciótlan vagy funkcionális? Nyomdászjelvények mint könyvtáráépületek díszítőelemei¹

A 19–20. század fordulóján és a 20. század első három évtizedében nagy divatja volt a 15–16. századi nyomdászjelvényeknek. Ekkor jelentek meg a rájuk vonatkozó szakirodalom nagy sorozatai (például a Paul Heitz által szerkesztett *Die Büchermarken oder Buchdrucker- und Verlegerzeichen* városok szerint haladó kötetei Strassburgban 1892–1908 között vagy a *Die Drucker- und Buchhändlermarken* földrajzi egységek szerint haladó kötetei Münchenben 1924–1929 között) és sok nagy monográfia (például Ronald McKerrow angol és skót nyomdászjelvényeket tárgyaló munkája 1913-ban² vagy Annemarie Meiner alapműve 1922-ben).³ Magyarországon is ekkor közli a budai könyvtárusok jelvényeit Végh Gyula.⁴

Ez a divat a korabeli folyóiratokban is tükröződött: például a *Magyar Grafika* 1920-as, 1930-as évfolyamai gyakran közöltek – csupán illusztrációként, tanulmányok nélkül – régi magyarországi vagy külföldi jelvényeket. Sőt egy '30-as években indult amerikai folyóirat saját nevéül választotta Aldus Manutius delfinjét, mintegy jelezve azt, hogy a könyvek iránt érdeklődő közönséghez szeretne szólni.⁵

Az ezekben az évtizedekben épült amerikai könyvtárak díszítőelemei között is vezető helyet foglalnak el a nyomdászjelvények. Épületek díszítésénél amúgy is

¹ Megköszönöm az amerikai könyvtáros és levéltáros kollégák önzetlen és szakszerű segítségét – nélkülük nem állt volna össze elemzésre érdemes adattömeg: Jesse Lewis (State Documents Coordinator, Indiana Division, Indiana State Library, Indianapolis, Indiana); Nathalie Harty (Adult Services Librarian, Lithgow Public Library, Augusta, Maine); James Stimpert (Archivist, Special Collections, Johns Hopkins University, Baltimore, Maryland); Cecile W. Gardner (Fine Arts Reference Librarian, Boston Public Library, Boston, Massachusetts); Lois Hendrickson (Archivist, University Archives, University of Minnesota, Minneapolis, Minnesota); Tim Johnson (Curator, Special Collections & Rare Books, University of Minnesota, Minneapolis, Minnesota); Jean E. Meeh Gosebrink (Special Collections Specialist, St. Louis Public Library, St. Louis, Missouri); Katherine A. LaBarbera (Librarian, St. Louis Public Library, St. Louis, Missouri); Arlene Shaner (Assistant Curator and Reference Librarian, The New York Academy of Medicine, New York, New York); Nancy Martin (Subject Librarian, Rare Books, Special Collections & Preservation, University of Rochester, Rochester, New York).

² McKerrow, Ronald Brunlees: *Printers' & publishers' devices in England & Scotland 1485–1640*. London, Printed for the Bibliographical society at the Chiswick press, 1913. (Illustrated monographs issued by the Bibliographical society no. 16)

³ Meiner, Annemarie: *Das Deutsche Signet. Ein Beitrag zur Kulturgeschichte*. Leipzig, 1922.

⁴ Végh Gyula: *Régi magyar könyvkiadó- és nyomdászjelvények. I. Budai könyvtárusok jelvényei 1488–1525*. Budapest : Magyar Bibliophil Társaság, 1923.

⁵ *The Dolphin, a periodical for all people who find pleasure in books*. New York (1933-tól jelent meg).

gyakran alkalmaztak allegorikus figurákat, például híres személyek szobrait, domborműveit vagy tőlük származó idézeteket. Erről Sabine Knopf írt tartalmas tanulmányt,⁶ amelyben a Lipcse belvárosában található, a 19–20. század fordulóján épült könyvkereskedői és kiadói paloták, nyomdák homlokzatán látható allegorikus alakokat (Pallas, Merkur, a múzsák, Medúzafej, bagoly, Gutenberg, König, Senefelder, a griffes nyomdászcímer, egyes nyomdai munkafolyamatok, a könyvsajtó stb.) elemzi.

Az általunk vizsgált könyvtárépületek közül a Cincinnati University Library homlokzatán többek között Johannes Gutenberg domborművét láthatjuk:

1. ábra. Johannes Gutenberg domborműve a Cincinnati University Library homlokzatán

A kép forrása: Edward A. Henry: *A Descriptive Report on the University of Cincinnati General Library Building* <<http://www.libraries.uc.edu/libraries/arb/archives/collections/Blegenat75.html#report>>

A faragvány természetesen nem lehet élethű, csupán a Gutenberg-ábrázolás hagyományain alapszik, ám éppen a „közmegegyezésben” kialakult kép által éri el, hogy egyértelművé váljon az ábrázolt személy kiléte.⁷

Az épületek díszítésében azonban ábrázolhatták az adott város nevezetes épületeit (például a Lithgow Public Library ablakain Augusta város hat épületét),⁸

⁶ Knopf, Sabine: *Merkur und Minerva, Greif und Eule, Gutenbergköpfe und Druckerwappen. Schutzpatrone und Insignien von Buchhandel und Buchgewerbe als Bauschmuck*. In: *Gutenberg-Jahrbuch* 2005. 245–263.

⁷ Erről a kérdéstről megjelent: Painter, George D.: *The True Portrait of Johann Gutenberg*. In: *Gutenberg-Jahrbuch* 1965. 73–79.; Painter, George D.: *The Untrue Portraits of Johann Gutenberg*. In: *Gutenberg-Jahrbuch* 1967. 54–60. Magyarul ugyanerről: Vértés Jenő: *A Gutenberg képmásokról*. In: *Magyar Grafika* 1960. 400–413.

városi, állami vagy egyetemi címereket (például a Boston Public Library homlokzatán),⁹ sőt, a texasi egyetemi könyvtárban három óriási aranyozott csilláron a texasi alkotmányból vett idézetek olvashatóak,¹⁰ a könyvtár keleti szárnyában pedig az egyik terem a *Hall of Noble Words* elnevezést kapta a mennyezet beton gerendáira írt számos magvas idézet miatt.

Ezektől a díszítőelemektől eltekintve különösen a nyomdászjelvények ilyen tömeges alkalmazása azonban tipikusan amerikai jelenségnek tűnik.

Kutatásom során 22 könyvtáráépületről gyűjtöttem adatokat, és ezek közül csupán egy (Edinburgh Central Library) található Európában (teljes listájukat lásd az 1. számú mellékletben). Az épületek átadási dátumai beszédesek: az összes tárgyalt épületet 1890–1939 között adták át, amiből a 30-as évekre 8 esik. Az épületek stílusa a historizmustól (főleg a román és a reneszánsz utánérzéseitől) az art deco-ig széles skálán mozog – tehát a nyomdászjelvények díszítésként való alkalmazása a stílustól függetlenül történt. A vizsgált intézmények elsősorban egyetemi könyvtárak (13), másodsorban közkönyvtárak vagy állami intézmények könyvtárai (9).

Az esetek felében (11) lehet tudni, ki készítette a díszítő elemeket – ezek többnyire New York-i vagy bostoni székhelyű cégek voltak, amelyek néha ezrével gyártották az amerikai egyetemek számára a dekorációkat, és amit egyik helyen nem használtak fel, másik épület terveihez csatolták. Erre példa G. Owen Bonawit (1891–1971) műhelye, amely többek között a Missouri State Teachers College számára gyártott festett üvegablakokat. 1939-ben kapott megbízást, hogy készítson 47 ablakot az egyetem számára (a többségük nyomdászjelvényeket ábrázol). Ezek közül sokat más helyen is felhasznált, például a Taft School for Boys (Watertown, Connecticut) épületén. A Yale Egyetemen is nagyon gyakoriak a munkái: egy felmérés szerint csak a Sterling Memorial Library-ban 887 darab található.¹¹

Domingo Mora (1840–1911) szobrászművész is így járt el: a Boston Public Library nyomdászjelvényeket ábrázoló homlokzati faragványaihoz mintegy ötven modellt készített el, amelyekből azonban később csak 33-at faragott kőbe. Azokat a modelleket, amelyeket ennél az épületnél nem használt fel, a Rhode Island State Library mennyezetén alkalmazta.¹²

⁸ Lithgow Public Library and Reading Room Stained Glass Restoration Project <<http://www.lithgow.lib.me.us/restore/index.html>>

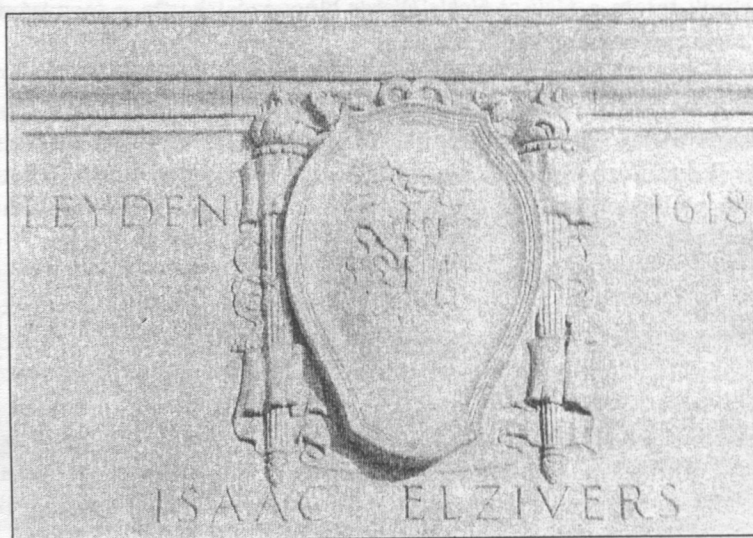
⁹ T. R. Sullivan: *The New Building of the Boston Public Library*. In: Scribner's Magazine 1896. január. <<http://travelhistory.org/people+places/NewBPLBuilding/NewBPLBuilding01.html>>

¹⁰ University of Texas. Old Main <<http://www.utexas.edu/tours/mainbuilding/oldmain/index.html>>

¹¹ *Missouri State teachers college : The dedication of the new library building, November 7, 1939*. [Cape Girardeau, 1939]. *The college library windows* c. fejezet. 11–33.

¹² Herbert Small: *Handbook of the New Public Library in Boston*. Boston : Curtis, 1895. 9.

A tömeges gyártás néha pontatlanságot is eredményezett: a St. Louis Public Library homlokzatán szereplő harminc kő dombormű közül az egyik feliratába bizony kis hiba csúszott.

2. ábra. Isaac Elsevier nyomdászjelvénye a St. Louis Public Library (St. Louis, Missouri) homlokzati kőfaragványán – „nyomdahibás” felirattal
A kép forrása: a St. Louis Public Library levéltára (1912-ben készült eredeti fényképfelvétel).

A gyártók közül a Mundhenk és Schoomaker (New York) vagy a Phipps, Slocum and Co. (Boston) neve nem sokat mond számunkra, de egy közülük bizonyosan közismert: a Tiffany cég New Yorkból. Ez a vállalat a Massachusetts állambeli Winchester város közkönyvtárának tájékoztató terméhez készített festett üveglablakokat (Tyler Memorial Windows).¹³

Joseph H. Tyler (1829–1892) hosszú ideig volt könyvtárosa az intézménynek, az ő emlékére adományozta családja 1894-ben az ablakokat a könyvtárnak (ez egyébként a legkorábbi általam ismert példája a nyomdászjelvények díszítőelemként való felhasználására az Amerikai Egyesült Államokban). A három ablaktábla közül a középsőn Gutenberg mutatja be találmányát: a könyvsajtót, a két oldalsón pedig a tudás fája látható, amelynek ágain ősnymdászok jelvényei csüngenek. Az összes, később tárgyalandó ábrázolás közül ez az egyik legeredetibb koncepció.

Az ábrázolt jelvények száma változó: a Harvardon a Widener könyvtár bejáratí aajtója fölötti domborművön¹⁴ csupán 4 szerepel, de a Library of Congress-ben¹⁵ (Thomas Jefferson Building, Great Hall) kereken 57 jelvényt láthatunk! Ezek azon-

¹³ Winchester Public Library Reference Room <<http://www.winpublib.org/artinthelibrary.htm>>

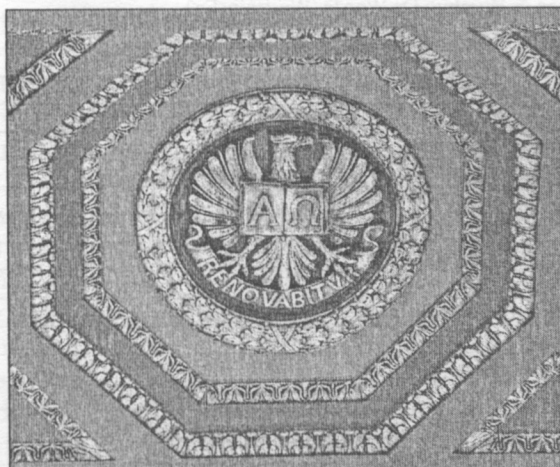
¹⁴ Hammond, Mason: *A Carved Tablet Showing Early Printers' Marks on the Widener Library*. In: *Harvard Library Bulletin* 1988/4. 373–380.

¹⁵ A Virtual Tour of the Library of Congress <<http://www.loc.gov/jefftour/secondfloor.html>>

ban csak a szélsőségek – ha átlagot számolunk az összes helyszín adataiból, az eredmény: átlagosan 25 jelvény egy épületben (ami elég nagy számnak mondható).

Ha az alkalmazott technikákat nézzük meg, fantasztikus változatosságra bukkanunk:

- kül- és beltéri kőfaragványok (homlokzaton, ablakok és ajtók fölött, ajtófélfákon, lépcsőházban – 8 helyen)
- ólomüveg-, illetve festett ablakok (6 helyen)
- bronz domborművek ajtó felett vagy ajtón (3 helyen)
- festmények (kazettás famennyezetten vagy beton gerendák tartókövein – 3 helyen)
- falfestmények (2 helyen)
- ablakon vagy ajtón elhelyezett bronz rácsok (2 helyen)
- ajtófélfák faragványai (1 helyen)
- bronz ivókút (1 helyen)
- csillár (1 helyen)
- mennyezeti stukkó és aranylemez (1 helyen)
- padlómozaik (1 helyen)

3. ábra. Johannes Columbius nyomdászjelvénye a Rhode Island State Library mennyezeti stukkóján

A kép forrása: Rhode Island State House

http://www.rilin.state.ri.us/statehousetour/picgal/print_marks.htm

Általában korai (15–16. századi) nyomdászjelvényeket választanak díszítésre, de néhány helyen modern (19–20. századi) amerikai kiadók jelvényeit is ábrázolják. Ezek közül némelyikben csak „mutatóba” fordul elő néhány modern jelvény: Wisconsin Historical Society és Boston Public Library (1–1 db), University of Cincinnati (2 db), University of Texas (3 db), University of Rochester (6 db), St. Louis Public Library (7 db), Library of Congress (8 db). Az egyetlen könyvtárepü-

let, amelyben tudatosan elkülönítve és nagy számban alkalmazták ezeket, az Indiana State Library. A *History Reference Room* mennyezetére 21 klasszikus nyomdászjelvény került, míg a *Data Center & Indiana North Room* mennyezetét 30 modern amerikai kiadó (neves magánkiadók és egyetemi kiadók) jelvénye díszíti. Ha az ábrázolni kívánt nyomdásznak nem volt jelvénye, helyettesítik a város címerével, ahol tevékenykedett vagy általános bölcsesség-jelképekkel (például a St. Louis Public Library esetében).¹⁶

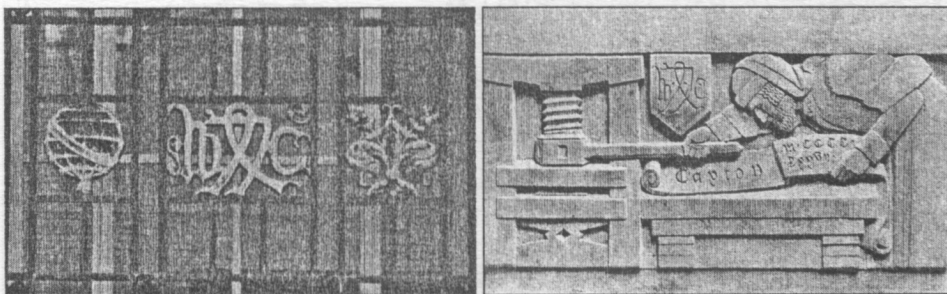
Mielőtt rátérnék arra, hogy mely jelvényeket ábrázolják legszívesebben, meg kell jegyezni, hogy a vizsgált 22 könyvtárból 3 esetben nincs adatom az ábrázolt jelvényekről (Winchester Public Library, University of Minnesota – Walter Library, Southeast Missouri State University – Kent Library), és egy esetben hiányosak az adataim (Rhode Island State Library). Összevontam azokat az eseteket, amikor többen használták ugyanazt a jelvényt vagy annak kevésbé eltérő változatait. Így végeredményben 148 klasszikus és 46 modern, vagyis összesen 194 jelvény jelenik meg, ezek közül a népszerűségi listát a következők vezetik:

(19 lehetséges előfordulási helyből)

William Caxton és Wynkyn De Worde (Westminster)	22
Manutius, Aldus, Paulus, filii (Velece)	19
Fust és Schöffer (Mainz)	18
Plantin, Christoph (Antwerpen)	13
Frobenius, Johannes (Bázel)	11
Giunta, Lucantonio, testvérek (Firenze)	10
Estienne, Robert, François (Párizs) <i>Noli altum sapere</i>	9
Pynson, Richard (London)	9
Elzevier (Leyden) <i>Non solus</i>	8
Rosembach, Juan (Barcelona)	7
Vostre, Simon (Párizs)	7
Anshelm, Thomas (Hagenau)	6
Grafton, Richard (London)	6
Notary, Julian (London)	6
Colines, Simon de és Guillaume Chaudière (Párizs)	5
Lotter, Melchior (Leipzig)	5
Rembolt, Berthold (Párizs)	5
Scotto, Ottaviano (Velece)	5
St. Albans-i névtelen nyomdász	5
Verard, Antoine (Párizs)	5
Riverside Press (Houghton, Mifflin and Company – Cambridge)	5
Dupre, Jean (Lyon)	4
Grüninger, Johannes (Strassburg)	4
Petit, Jehan (Párizs)	4
Treschel, Jehan, Melchior, Gaspard (Lyon)	4
Vautrollier, Thomas (Edinburgh és London)	4
Wechel, Andreas (Párizs)	4

¹⁶ St. Louis Public Library. *The Central Library building of the Public Library of the City of St. Louis*. St. Louis, Missouri : Shelly Print, 1912. 15–17.

A számokból látható, hogy előfordul olyan eset is, amikor egy építető vagy a tervező valósággal tobzódik a nyomdászjelvényekben és ugyanazt a jelvényt több különböző helyen, különböző technikával elkészítve is viszontlátjuk, például a University of Cincinnati – Carl Blegen Library épületében Fust és Schöffer 3 helyen; William Caxton, Aldus Manutius vagy Christoph Plantin 2 helyen látható.

4. ábra. William Caxton jelvényének ábrázolásai a Carl Blegen Library (Cincinnati, Ohio) bronz ablakrácsain és homlokzati kőfaragványain

A képek forrása:

<<http://www.libraries.uc.edu/libraries/arb/archives/collections/Blegenat75.html#report>>

Ezek a fontosnak tartott jelvények általában kiemelt helyekre is kerülnek: például William Caxton jelvénye a terem közepén, az óra fölötti mennyezeti kazetta falfestményén (University of Southern California, Doheny Reading Room) vagy Fust és Schöffer jelvénye szintén a terem közepén, a bejáratnál szembe levő ablakon (University of Illinois, Main Library).

A kiválasztás szempontjait véve szemügyre, felvetődik a kérdés: miért pont ezeket látjuk a könyvtárakban?

Az esetek egy részében nyilvánvalóan a nyomdász elsősége számít valamilyen szempontból: Johannes Fust és Peter Schöffer azért fontosak, mert ők alkalmazták először nyomdászjelvényt;¹⁷ William Caxton azért, mert ő az első angol nyelven nyomtató nyomdász;¹⁸ a St. Albans kolostor ismeretlen nyomdásza azért, mert ő az első, aki nyomdászjelvényt használ Angliában (1485-ben); Alonso de Molina azért, mert ő nyomtatja ki az első könyvet az amerikai kontinensen.¹⁹

Máskor a nyomdász nyomdászattörténeti jelentősége a döntő tényező: ez a helyzet Aldus Manutius (Velence), Christoph Plantin (Antwerpen), Johannes Frobenius (Bázel) vagy az Elzevier-család (Leyden és Amszterdam) esetében.

Ritkán fordul elő, és különleges odafigyelésre vall, ha helyi kötődésű nyomdász jelvényét választják, így Walter Chepman és Andrew Myllar, az első skóciai nyomdászok (1473-1533) jelennek meg az Edinburgh-i városi könyvtár homlokzatán.

¹⁷ Először az 1462-ben Mainzban kiadott latin *Bibliában* jelenik meg.

¹⁸ Először 1489-ben alkalmaz jelvényt.

¹⁹ Egy spanyol-azték szótárt 1571-ben.

5. ábra. Walter Chepman és Andrew Myllar eredeti nyomdászjelvényei és kőbe faragott változatuk az Edinburgh Central Library homlokzatán. Jól látható, hogy a kitöltendő falfelület szabta meg a képek arányainak eltorzítását.

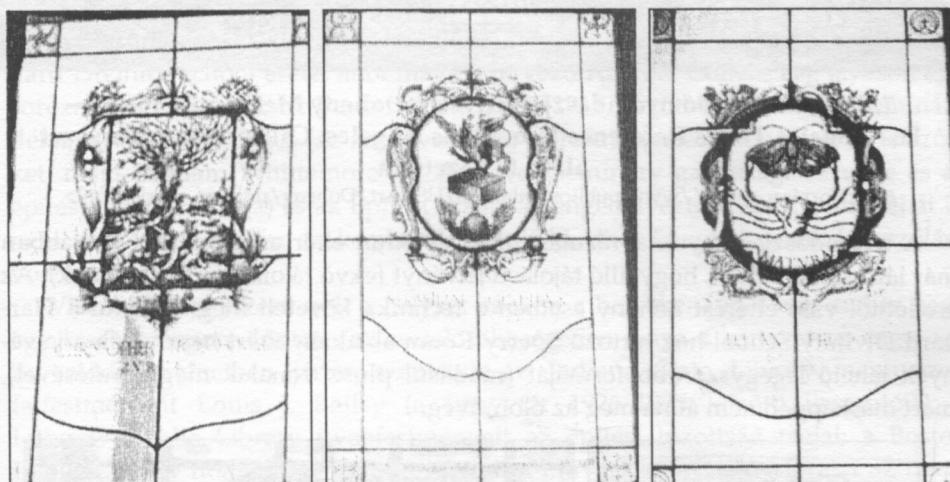
A képek forrása: <http://www.scottishprintarchive.org/edinburgh_library_page.html>

Ugyanez a tudatos választás nyilvánul meg a Harvard Divinity School és Andover Seminary otthonául szánt Andover Hall-ban (Cambridge, Massachusetts): „A karzatot megvilágító ablaksor ólombetétes díszítményei keresztény írásokat kiadó korai német, velencei és angol nyomdászok jelvényeit ábrázolják.”²⁰

²⁰ *The New Buildings of Andover Seminary*. In: *Harvard Graduate's Magazine* vol. 20. no. 78 (December 1911). 284-285. [Ez és a későbbi idézetek a szerző fordításai.]

Azonban ezek az esetek csak a kisebbséget képezik. Igaz, hogy a legsűrűbben ezeket ábrázolják, de nem ezek adják a díszítőelemként használt nyomdászjelvények tömegét. De akkor mi alapján válogattak az illetékesek?

A kiválasztás az esetek többségében véletlenszerűnek mondható: egyszerűen kimásolták azokból a régi könyvekből, amelyekkel a könyvtár rendelkezett, vagy sorra vették valamelyik szakmonográfia által közölt képeket. A legtöbb jelvényt pusztán dekorativitásáért választották ki – például igencsak kedvelték azokat a nyomdászjelvényeket, ahol a tulajdonos a saját nevére utaló szójátékot ábrázolt, vagy nem a nyomdász nevére utaló, csupán önmagukban látványos jelvényeket (ugyanaz a helyzet a 19-20. századi amerikai kiadói jelvények kiválasztásakor is, lásd a Riverside Press patak mellett furulyázó kisfiúját).

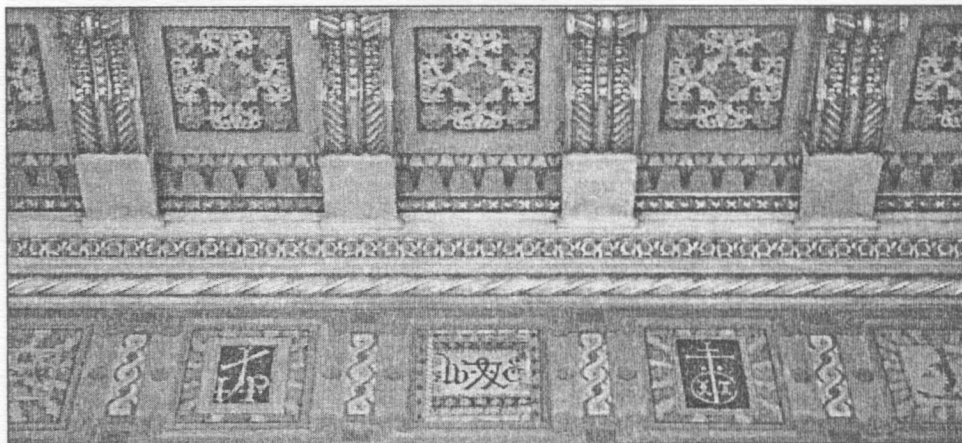
6. ábra. Christopher Froschauer békán lovagló kisfiúja, Sebastian Gryphius griffje és Jean Frellon rákos-lepkés nyomdászjelvénye az University of Illinois nagykönyvtárának ablakain

A képek forrása: <<http://www.library.uiuc.edu/rex/window.htm>>

Ugyanilyen díszítő hatást lehet elérni hasonló jellegű jelvények ritmikus egymás mellé helyezésével: így jártak el a University of Cincinnati General Library építéskor, amikor az előcsarnok bronz ajtójára 6 olyan jelvényt helyeztek el, amelyek a keresztet, a földgömböt és a 4-es számjegyet kombinálják (ez a típus igen gyakori volt a 15–16. században). Nyilvánvaló, hogy ebben az esetben semmilyen jelentősége sem volt a nyomdászok kilétének.²¹

Ugyancsak a ritmikusságot (de ezúttal *ugyanazon* jelvények ismétlését) használták díszítő hatás elérésére a University of Southern California (Doheny Memorial Library) mennyezete alatt megfestett 14 jelvény esetében.

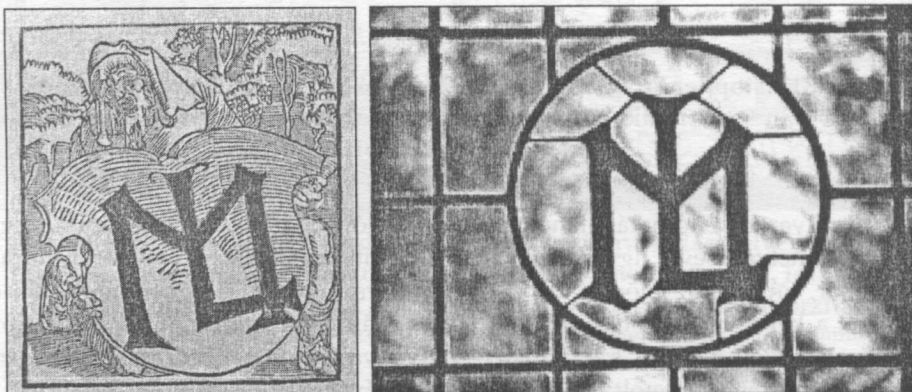
²¹ Edward A. Henry: *A Descriptive Report on the University of Cincinnati General Library Building* <<http://www.libraries.uc.edu/libraries/arb/archives/collections/Blegenat75.html#report>>

7. ábra. Ismétlődő nyomdászjelvények a Doheny Memorial Library – Los Angeles Times Reference Room (Los Angeles, California) mennyezet alatti fa kazettáin

A kép forrása: <http://www.publicartinla.com/USCArt/Doheny/printers_marks.html>

A nyomdászjelvények ábrázolása igen gyakran eltér az eredetitől (korábban már láttunk rá példát, hogy álló tájolású jelvényt fekvő tájolásban ábrázolnak). Az eredetitől való eltérést néhány esetben a technika követeli meg: például a Harvard Divinity School-hoz tartozó Sperry Room ablakain azért használják a jelvények lehető legegyszerűbb formáját (ráadásul plusz vonalak megjelenítésével), mert másképpen nem állna meg az ólomüveg.

8. ábra. Melchior Lotter eredeti nyomdászjelvénye a monogramos pajzsot tartó koldussal, és ami maradt belőle a Harvard Divinity School-hoz tartozó Sperry Room ablakain

A képek forrása: Berjeau, Jean Philibert: *Early Dutch, German and English Printers' Marks*. London: E. Rascol, 1866-69. No. 28.

O'Donnell, Frances: *Glances at Artful Signs of Ages Past*

<http://www.hds.harvard.edu/news/article_archive/windows.html>

Az esetek többségében azonban nem technikai, hanem koncepcionális okai vannak a „hamisításnak”. Arról van szó, hogy az építész a megálmodott épület stílusával teljesen egyező hangulatú dekorációt szeretne látni, és ennek érdekében nyugodt lélekkel változtat a jelvényen.

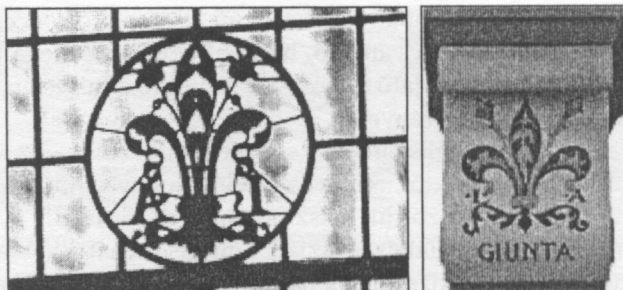
Az egyik ilyen koncepcionális eltérés a színek alkalmazása – ez szintén messze áll a korai nyomdászjelvényektől, amelyek általában egyszínű fekete rajzok voltak és elég ritkán fordul elő közöttük kétszínnyomásos (pirossal). A szürke, a barna és a sárga különböző árnyalatainak az alkalmazása tehát az ablakokon vagy a festményeken nyilvánvalóan kizárólag a hangulatteremtést szolgálja.

Komolyabb eltérés, ha magán a rajzon változtatnak, hiszen itt már a jelvények hitelessége kérdőjeleződik meg. Ez felveti a következő kérdést: kinek volt beleszólása a folyamatba?

A díszítványeket készítő cégek ilyen irányú nagy tapasztalataira utal a Harvard Divinity School esete, ahol maga a tervező Allen & Collens cég javasolt egy sorozatot, amiből Albert Parker Fitch (1909–1917 között az Andover Seminary dékánja) és Owen Gates (az Andover könyvtárosa) kiválasztotta a nekik tetszőeket, majd William Whittemore (az Andover Seminary gazdasági vezetője és az építési bizottság tagja) és az Építési Bizottság engedélyezte.²² A folyamat tehát itt nem könyvtártörténész szakembertől indult ki, de a könyvtárosnak beleszólása volt a döntésbe.

Viszonylag egyszerű volt a helyzet azokon a helyeken, ahol egy ember vagy egy kisebb csoport döntött (az esetek többségében maga a könyvtáros vagy egy művelődéstörténetben jártas személy): az Indiana State Library mennyezeti falfestményeit Louis J. Bailey (a könyvtár 1926–1935 közötti igazgatója); a Lithgow Public Library üvegfestményeit az építési bizottság tagjai; a Boston Public Library homlokzati kőfaragványait a művész, Domingo Mora; a St. Louis Public Library homlokzati domborműveinek terveit a könyvtáros (Frederick M. Crunden) és az Igazgatótanács tagjai; a Southeast Missouri State University üvegfestményeit talán a készítő, G. Owen Bonawit; a University of Rochester bronz ajtórácsait és lépcsőházi kőfaragványait a könyvtáros (Donald Bean Gilchrist); a University of Texas Hall of Noble Words beton gerendáinak tartóköveire kerülő festményeket pedig valószínűleg William James Battle klasszika-professzor és az Építési Bizottság elnöke választotta ki.

²² O'Donnell, Frances: *Glances at Artful Signs of Ages Past*. In: Harvard Divinity Bulletin 2005/1. <http://www.hds.harvard.edu/news/article_archive/windows.html>

9. ábra. A Giunta család jelvénye a Harvard Divinity School (Cambridge, Massachusetts) ólomüveg ablakain és a University of Texas (Austin, Texas) Hall of Noble Words mennyezeti gerendáit alátámasztó köveken

A képek forrása: <http://www.hds.harvard.edu/news/article_archive/windows.html>
<<http://www.utexas.edu/tours/mainbuilding/interior/library/printmarks.html>>

Sokkal nehezebb volt a helyzet akkor, ha a döntésben részt vevő személyek véleménye és szempontjai nagyon eltértek egymástól. A University of Illinois könyvtárának esetében a következő volt a helyzet: a könyvtár igazgatója (Phineas Windsor) javasolt; a két építész (Charles A. Platt és James M. White) válogatott és ellenezett; a művész (J. Scott Williams) pedig egyeztetett közöttük. Szerencsénk, hogy ez utóbbi feljegyzéseiben részletesen végig követte a folyamatot.

A könyvtárigazgató összeállított egy listát a javaslatairól a főépítésznek, elismerve, hogy néhány közülük „nem művészi, de ha ezeket kihagynánk, mindig magyarázkodnunk kellene a kutatók előtt az okokról. Őszintén remélem, hogy Ön és Platt úr inkább ezekből illeszt be néhányat, és a kevésbé ismert nyomdászokéiból kevesebbet.”²³

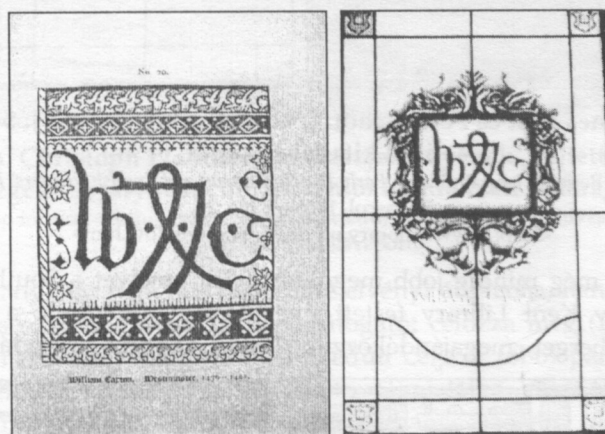
A megvívott harcok után a legtöbb ismert nyomdász bekerült a válogatásba, de öt másik (Davidson, Frellon, Wolfe, Berthelet és Hester) jelvényét is felvették, mert – Williams szerint – „nem annyira jelentősek, de az építésznek tetszenek.” Egy másik esetben az építész és a művész először Johannes Amerbach nyomdászjelvényét szerette volna felhasználni, de mivel nem volt elég hatásos, egy másik bázeli nyomdász, Henric Petri jelvényére cserélték ki. „Ő nem volt annyira jelentős, mint Amerbach, de szép jelvénye alkalmasabb volt a célra” – írta Williams. Ismét győzött tehát az esztétikai érv a szakmaival szemben.

A művész feleúton őrlődött a két álláspont között. Ezt írja: „Természetesen konzultáltam nyomdászattörténeti szakemberekkel a jelentős nyomdászok kiválasztásáról, de ez nem találkozott az építész azon elképzelésével, hogy a jelvényeknek be kell illeszkedniük az építészeti stílusba és az adott méretek közé... Értékelem mind a két álláspontot – az építészét és a tudósét is – és megpróbálom összehangolni őket.”

²³ Ez és a további idézetek: Amanda M. Flattery: *Printers' Marks as Library Window Decorations*. In: *Library Journal* 1927. november. 1015-1017. <<http://www.library.uiuc.edu/rex/window.htm>>

Az építészek különös hangsúlyt helyeztek arra, hogy az ablakok motívumai esztétikai egységet képezzenek a könyvtár György-korabeli stílusával. 1926 februárjában Williams ezt írta az egyetem főépítészének: „A leveles keret összehangolja ezt az egyébként gótikus vagy németes jelvényt az ablakokkal. Platt és társa, Goldstone egyáltalán nem tūr el semmit, ami németes barokk hatást keltene. Nyomdászati szakértőm viszont azt javasolja, hogy használjuk fel ezt a jelvényt.”

William Caxtonról, Anglia első nyomdászáról volt szó, akit semmiképpen nem lehetett kihagyni, bár az építész „elutasította a jelvény teljes felhasználását, súlyos négyzetes kerete miatt”. Williams háromszor próbálkozott különböző lehetőségekkel. „Természetesen a monogram a lényeges elem” – írta White-nak. „El tudná fogadni ezzel a György korabeli kerettel?”

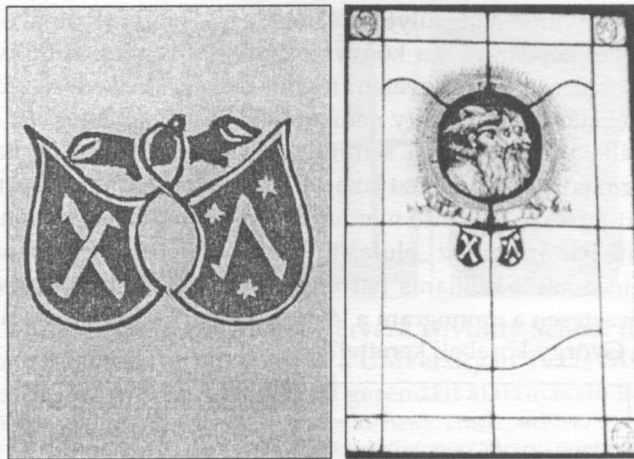
10. ábra. William Caxton nyomdászjelvénye az eredeti „súlyos” kerettel és a J. Scott Williams által festett könnyedebb szegéllyel

A képek forrása: Berjeau, Jean Philibert: *Early Dutch, German and English Printers' Marks*. London: E. Rascol, 1866-69. No. 20.

<<http://www.library.uiuc.edu/rex/window.htm>>

A legnehezebb dolga azonban Johannes Fust és Peter Schöffer jelvényével volt. Ennek a bekerülése azért volt fontos, mert Gutenberg nem használt nyomdászjelvényt, de valami módon őt is szerepeltetni próbálják minden ilyen jellegű válogatásban – és a Fust-Schöffer jelvény ad erre alkalmat.

„Büszke vagyok erre az ablakra” – írta Williams. „Először fölülre szerettem volna tenni a jelvényt, de visszautasították, mondván, hogy két vesére hasonlít. Végül Gutenberg, Fust és Schöffer arképeit festettem meg és alulra helyeztem Fust és Schöffer lekicsinyített jelvényét.”

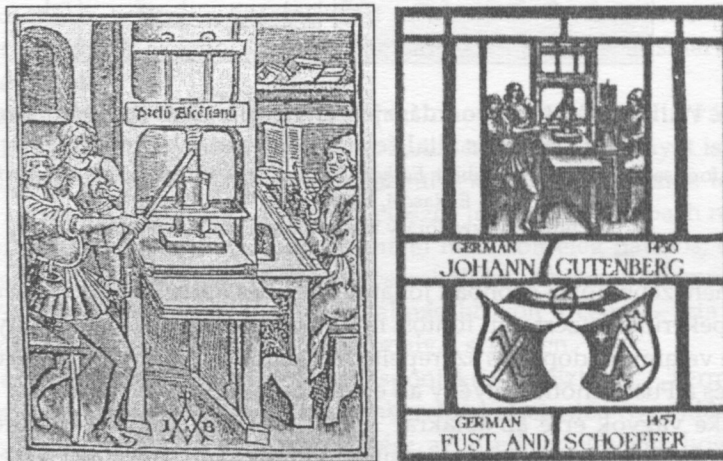

11. ábra. Johannes Fust és Peter Schöffer eredeti jelvénye és a J. Scott Williams által kitalált középút

A képek forrása: Berjeau, Jean Philibert: *Early Dutch, German and English Printers' Marks*. London: E. Rascol, 1866-69. No. 20.

<<http://www.library.uiuc.edu/rex/window.htm>>

Azonban ez még mindig jobb megoldás, mint amelyet a Southeast Missouri State University Kent Library festett üvegablakán láthatunk: a jelvényt nem használó Gutenberget „megajándékozzák” Jodocus Badius nyomdászjelvényével.

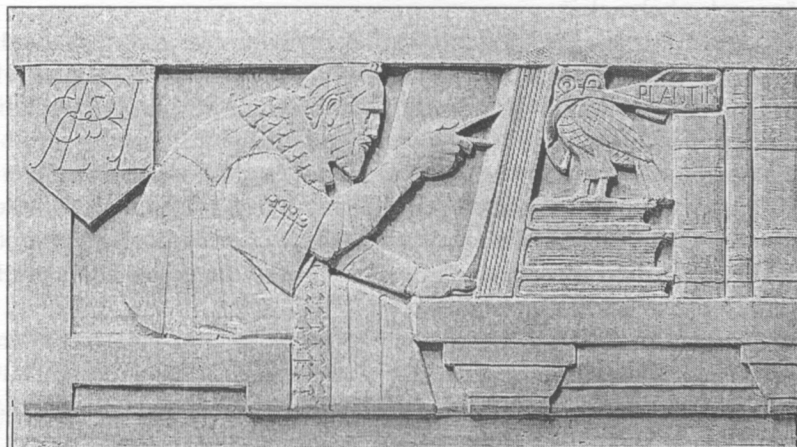
12. ábra. Jodocus Badius eredeti nyomdászjelvénye és G. Owen Bonawit festménye a Kent Library ablakán, amelyen Gutenbergnek tulajdonítja ugyanazt a jelvényt

A képek forrása: Renouard, Philippe: *Les marques typographiques parisiennes des XVe et XVIe siècles*. Paris : Champion, 1926-28. 9.

Printers' Marks. Cape Girardeau, 1969 (címlap).

<<http://library.semo.edu/archives/printers%20marks.jpg>>

Végül lássunk egy példát az eredetitől való áttételes eltávolodásra:

13. ábra. Christoph Plantin nyomdászjelvényének „rejtett” ábrázolása a Carl Blegen Library (Cincinnati, Ohio) homlokzati kőfaragványán

A kép forrása: <<http://www.libraries.uc.edu/libraries/arb/archives/collections/Blegemat75.html#report>>

Ez a faragvány már nem is a nyomdászjelvényt ábrázolja, hanem csak utalást tartalmaz rá és ezzel a művelt könyvtárlátogatót célozza meg (Plantin jelvénye annyira közismert, hogy megteheti). Egyedüli célja a többi panel sorába való harmonikus beilleszkedés, az épület homlokzatának látványossá tétele.

Az újonnan elkészült könyvtárepület látványosságáért lelkesedik T. R. Sullivan 1896-os cikkében is, egy évvel a bostoni közkönyvtár átadása után (az én kiemeléseim – S.M.): „E fölött a szint fölött a központi olvasóterem magasra ívelő ablakai sorakoznak, az ablakok ívei között pedig egy sor kő medallion van, amelyek hűen reprodukálják egyes híres nyomdászok jelvényeit a legkorábbi időktől napjainkig. Ezek a nyomdászjelvények bámulatosan dekoratívnak bizonyultak.”²⁴ Egy másik forrás szerint azonban „meg kell jegyeznünk, hogy a nyomdászjelvényeket nem annyira a nyomdász hírneve miatt, hanem sokkal inkább díszítő hatásuk miatt választották ki, és ennek eredményeként jónéhány viszonylag jelentéktelen személy is bekerült.”²⁵

A Doheny Memorial Library (University of Southern California) építész, Ralph Adams Cram is – a gótikus templomépítészet szakértőjeként – abban hitt, hogy felsőoktatási intézmények tervezésekor az elsődleges cél az épület célja iránti hódolat érzésének felkeltése a látogatókban. Ennek megfelelően úgy tervezte meg az

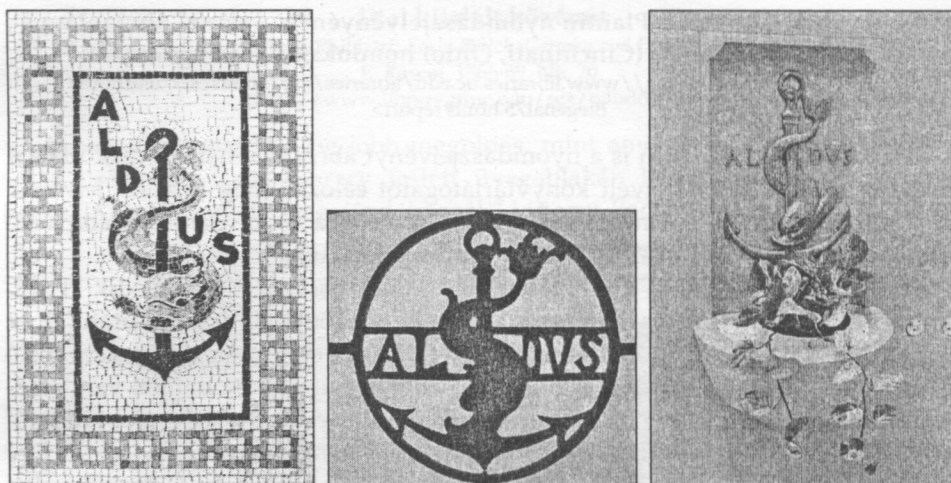
²⁴ T. R. Sullivan: *The New Building of the Boston Public Library*. In: Scribner's Magazine 1896. January <<http://travelhistory.org/people+places/NewBPLBuilding/NewBPLBuilding01.html>>

²⁵ Walter Muir Whitehill: *The Making of an Architectural Masterpiece – The Boston Public Library*. In: American Art Journal, Fall 1970. 10.

épület üveglakait, csillárjait, bútorait, hogy azok katedrálisszerű hangulatot kölcsönözzenek a helynek.²⁶

És ezzel el is érkeztem záró gondolataimhoz: a nyomdászjelvények alkalmazása épületek díszítőelemeként jól körülhatárolható, érdekes jelenség. Egyértelműen könyvtárépületek ékesítésére használják, az épületek stílusától függetlenül és minden elképzelhető technikát igénybe véve. Az eddigi kutatások szerint szinte kizárólagosan az Amerikai Egyesült Államokban (azon belül is inkább a keleti parton – lásd a 2. számú mellékletet) elterjedt „divatról” van szó, amelynek kezdő- és végpontja 1890 és 1940 körülre tehető. A cél kizárólag a dekorativitás, ezért a jelvényeket nem mindig ábrázolják élethűen, illetve az adott épülethez, technikához, lehetőségekhez igazítják őket.

Végezetül azonban elmondható, hogy az épületdíszként alkalmazott nyomdászjelvények elvesztették ugyan eredeti funkciójukat (és sokszor eredeti alakjukat is), de új funkciót nyertek: bármilyen stílusú épület dekorációi között jól megtalálják a helyüket és a hangulatteremtést szolgálják – mégpedig nagyon sikeresen!

14. ábra. Aldus Manutius padlómozaikká (Madison), csillárrá (New York) és ívókúttá (Cincinnati) „átlényegült” nyomdászjelvénye. Ez utóbbi egykor működött is!

A képek forrása: The New York Academy of Medicine Library (Arlene Shaner tájékoztató könyvtáros által készített fénykép)

Tile Designs in the Historical Society Building

<<http://www.wisconsinhistory.org/about/building/tiles.asp>>

Edward A. Henry: *A Descriptive Report on the University of Cincinnati General Library Building*

<<http://www.libraries.uc.edu/libraries/arb/archives/collections/Blegenat75.html#report>>

²⁶ University of Southern California – Doheny Memorial Library <<http://www.usc.edu/libraries/locations/doheny/history>>

Epilógus

Kutatásom nem terjedt ki az Egyesült Államok vagy Európa összes szóba jöhető könyvtárára, tehát bármikor felmerülhetnek újabb adatok. A tanulmány megírása óta eltelt időben két újabb amerikai könyvtárra bukkantam, amelyek építői nyomdászjelvényeket használtak díszítőelemekként: a Texas állambeli University of Houston (Rice University Library, Reference room) falfestményein²⁷ és a New Hampshire állam Kingston városi Nichols Memorial Library ablakain.²⁸ Ezek az adatok ugyanazokat a tendenciákat erősítik, amelyekről fentebb esett szó, és nem módosítanak a korábban levont következtetéseken.

Felhasznált források jegyzéke

- Berjeau, Jean Philibert: *Early Dutch, German and English Printers' Marks*. London : E. Rascol, 1866–69.
 Knopf, Sabine: *Merkur und Minerva, Greif und Eule, Gutenbergköpfe und Druckertwappen. Schutzpatrone und Insignien von Buchhandel und Buchgewerbe als Bauschmuck = Gutenberg-Jahrbuch 2005*. 245–263.
 Renouard, Philippe: *Les marques typographiques parisiennes des XVe et XVIe siècles*. Paris : Champion, 1926–28.

Edinburgh Central Library (Edinburgh, Scotland, GB)

- <http://www.scottishprintarchive.org/edinburgh_library_page.html>
 <<http://www.scotcities.com/edinburgh.htm>>
 <<http://www.scotcities.com/carnegie/early.htm>>

Winchester Public Library (Winchester, Massachusetts) – Reference Room

- <<http://www.winpublib.org/artinthelibrary.htm>>

Boston Public Library (Boston, Massachusetts) – McKim Building

- Herbert Small: *Handbook of the New Public Library in Boston*. Boston : Curtis, 1895.
 Walter Muir Whitehill: *The Making of an Architectural Masterpiece – The Boston Public Library = American Art Journal*. Fall 1970.
 Sullivan, T. R.: *The New Building of the Boston Public Library = Scribner's Magazine*. January 1896.
 <<http://travelhistory.org/people+places/NewBPLBuilding/NewBPLBuilding01.html>>
 The Boston Public Library <<http://www.encyclopedia.com/doc/1E1-BostPu.html>>

Lithgow Public Library (Augusta, Maine) – Reading Room

- Stained Glass Restoration Project <<http://www.lithgow.lib.me.us/restore/index.html>>

Library of Congress (Washington D. C.) – Thomas Jefferson Building, Great Hall

- A Virtual Tour of the Library of Congress <<http://www.loc.gov/jefftour/secondfloor.html>>
 On These Walls. Inscriptions and Quotations in the Building of the Library of Congress <<http://www.loc.gov/loc/walls/jeff2.html>>
 The Library of Congress. About the Library. History <<http://www.loc.gov/about/history>>

²⁷ Lienhard, John H.: *Printers' Marks* <<http://www.uh.edu/engines/epi427.htm>>

²⁸ Key to the Stained Glass Windows of Nichols Memorial Library <<http://www.nichols.lib.nh.us/window%20key.html>>

Wisconsin Historical Society (Madison, Wisconsin) – Historical Society Library

Carstensen, Vernon: *A Building is Achieved* = Wisconsin Magazine of History. Winter 1955/56. 68–72.
<<http://www.wisconsinhistory.org/wmh/articles/cartensen.asp>>
Tile Designs in the Historical Society Building <<http://www.wisconsinhistory.org/about/building/tiles.asp>>

Rhode Island State House (Providence, Rhode Island) – Rhode Island State Library

Rhode Island State Library Tour <<http://www.sec.state.ri.us/library/riinfo/library-tour>>
Printers' Marks <http://www.rilin.state.ri.us/statehousetour/picgal/print_marks.htm>

Harvard Divinity School (Cambridge, Massachusetts) – Andover Hall, Sperry Room

O'Donnell, Frances: *Glances at Artful Signs of Ages Past* = Harvard Divinity Bulletin 2005/1.
<http://www.hds.harvard.edu/news/article_archive/windows.html>
The New Buildings of Andover Seminary = Harvard Graduate's Magazine. December 1911. 284–285.

St. Louis Public Library (St. Louis, Missouri) – Central Library Building

St. Louis Public Library. The Central Library building of the Public Library of the City of St. Louis. St. Louis, Missouri : Shelly Print, 1912. St. Louis Public Library <<http://www.slpl.org>>

Harvard University (Cambridge, Massachusetts) – Harry Elkins Widener Memorial Library

Hammond, Mason: *A Carved Tablet Showing Early Printers' Marks on the Widener Library* = Harvard Library Bulletin 1988/4. 373–380.

University of Minnesota, Institute of Technology (Minneapolis, Minnesota) – Walter Library

Walter Library – A Treasure Restored <http://www.it.umn.edu/news/inventing/2002_Spring/wl_visual_tour.html>

Iowa State University (Ames, Iowa) – Parks Library

Parks Library Printers' Marks <http://www.lib.iastate.edu/cfora/generic.cfm?cat=arts_sculpture&navid=10735&parent=2024&disp=classic&pagemode=>>

University of Illinois (Urbana-Champaign, Illinois) – Main Library

Leetaru, Kalev: *University of Illinois at Urbana-Champaign* <<http://uihistories.ncsa.uiuc.edu/cgi-bin/narrative?ID=233>>
Flattery, Amanda M.: *Printers' Marks as Library Window Decorations* = Library Journal. November 1927. 1015–1017. <<http://www.library.uiuc.edu/rex/window.htm>>

University of California (Los Angeles, California) – University Library

Carolina Reyes: *Architectural Design : The beauty of UCLA's architecture draws students to the picturesque campus* = Daily Bruin 21. November 2000. <<http://www.dailybruin.ucla.edu/archives/id/1968>>
UCLA College Library Renaissance Printers' Marks <<http://www.library.ucla.edu/college/powell/pmarks/index.htm>>

University of Cincinnati (Cincinnati, Ohio) – Carl Blegen Library

Kevin Grace, Anna Heran, Don Heinrich Tolzmann: *Blegen Library at 75 Years : 1930-2005. Celebrating a Heritage of Books and Learning* <http://www.libraries.uc.edu/libraries/arb/archives/exhibits2/blegennew/BLEGEN~1_files/frame.htm>

Henry, Edward A.: *A Descriptive Report on the University of Cincinnati General Library Building*
<<http://www.libraries.uc.edu/libraries/arb/archives/collections/Blegenat75.html#report>>

**Johns Hopkins University (Baltimore, Maryland) – Albert D. Hutzler
University Library, Gilman Hall**

Stained Glass Windows and Portraits. Hutzler Undergraduate Library. Baltimore, Maryland :
The Johns Hopkins University, s.a.

University of Rochester (Rochester, New York) – Rush Rhees Library

Tweddell, Vera: *Inscriptions at the Rush Rhees Library.* University of Rochester Archives. University file:
Library – Rush Rhees Library – Inscriptions. 1942, updated by Karl Kabelac 1981.
Library History <<http://www.library.rochester.edu/index.cfm?PAGE=745>>

**University of Southern California (Los Angeles, California) – Doheny Memorial
Library, Los Angeles Times Reference Room**

University of Southern California – Doheny Memorial Library <<http://www.usc.edu/libraries/locations/doheny/history>>
Printers' Marks, Doheny Reading Room <http://www.publicartinla.com/USCArt/Doheny/printers_marks.html>

**Indiana State Library (Indianapolis, Indiana) – Data Center & Indiana North
Room**

Indiana State Library <<http://www.statelib.lib.in.us/www/isl/history/islhbt.txt.html>>
Informational Sheets no. 1 and 2. compiled by Dawn Lipp, February 2004.

**New York Academy of Medicine (New York, New York) – Library, Malloch
Rare Book Room**

„A Hall and Library“ : *A New Exhibition at the Academy Library* = The Malloch Room Newsletter
1997/16. <<http://www.nyam.org/initiatives/malloch16.shtml>>
New York Academy of Medicine Library History <<http://www.nyam.org/library/pages/history1>>

**University of Texas (Austin, Texas) – Main Building, Life Science Library, Hall
of Noble Words**

Old Main <<http://www.utexas.edu/tours/mainbuilding/oldmain/index.html>>
Printers' Marks <<http://www.utexas.edu/tours/mainbuilding/interior/library/printmarks.html>>

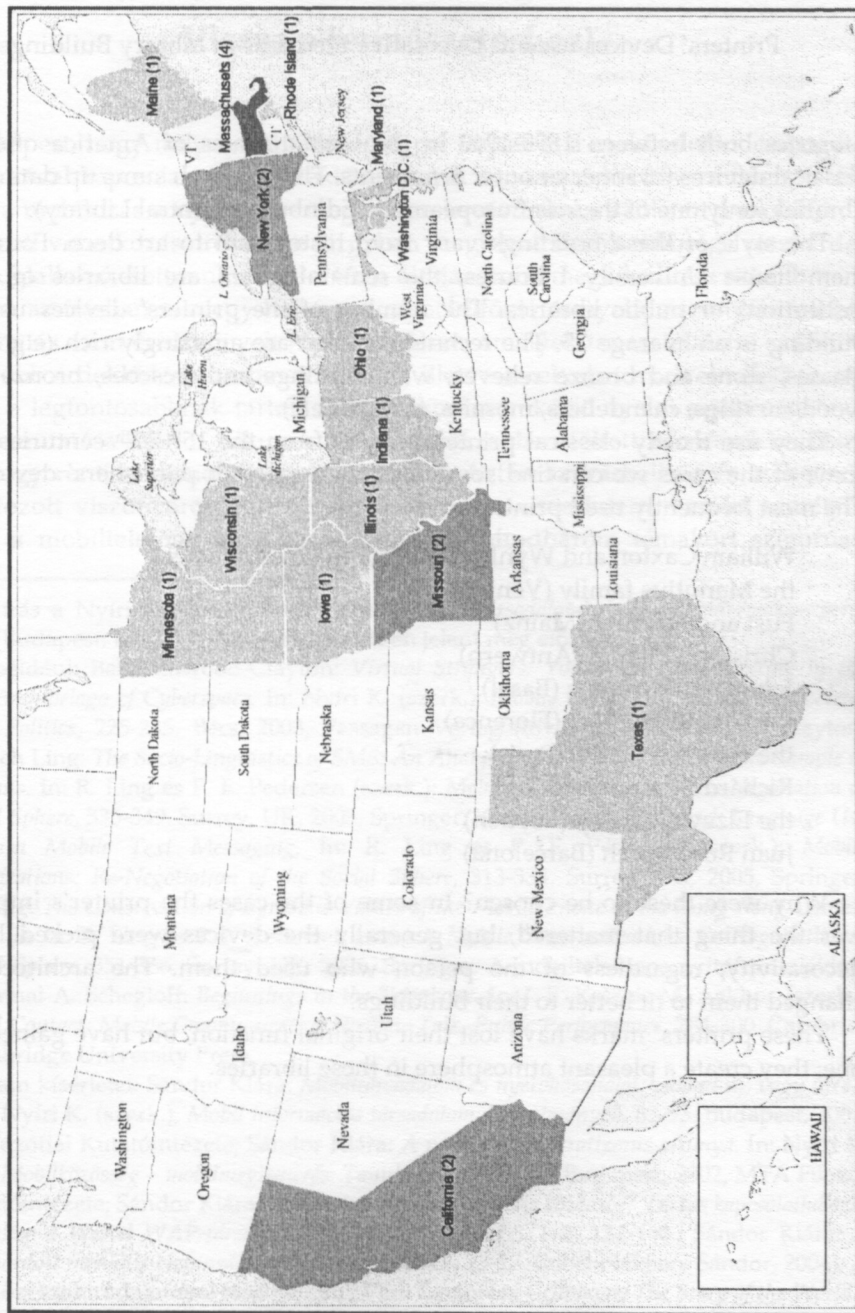
Southeast Missouri State University (Cape Girardeau, Missouri) – Kent Library

Printers' Marks. Cape Girardeau, MO: Southeast Missouri State University, [1969], [23] pp. Illustrations
and commentary on Printers' Mark windows at Kent Library, Southeast Missouri State University.
Missouri State teachers college: The dedication of the new library building, November 7, 1939. [Cape
Girardeau, 1939].

1. melléklet
A tanulmányban feldolgozott könyvtárépületek átadási dátumai

Intézmény (város, állam)	Épület vagy terem, amelyet nyomdászjelvényekkel díszítettek	Az épület átadási dátuma
Edinburgh Central Library (Edinburgh, Scotland, GB)		1890
Winchester Public Library (Winchester, Massachusetts)	Reference Room	1894
Boston Public Library (Boston, Massachusetts)	McKim Building	1895
Lithgow Public Library (Augusta, Maine)	Reading Room	1896
Library of Congress (Washington D. C.)	Thomas Jefferson Building, Great Hall	1897
Wisconsin Historical Society (Madison, Wisconsin)	Historical Society Library	1900
Rhode Island State House (Providence, Rhode Island)	Rhode Island State Library	1904
Harvard Divinity School (Cambridge, Massachusetts)	Andover Hall, Sperry Room	1911
St. Louis Public Library (St. Louis, Missouri)	Central Library Building	1912
Harvard University (Cambridge, Massachusetts)	Harry Elkins Widener Memorial Library	1915
University of Minnesota, Institute of Technology (Minneapolis, Minnesota)	Walter Library	1924
Iowa State University (Ames, Iowa)	Parks Library	1925
University of Illinois (Urbana-Champaign, Illinois)	Main Library	1927
University of California (Los Angeles, California)	University Library	1929
University of Cincinnati (Cincinnati, Ohio)	Carl Blegen Library	1930
Johns Hopkins University (Baltimore, Maryland)	Albert D. Hutzler University Library, Gilman Hall	1930
University of Rochester (Rochester, New York)	Rush Rhees Library	1930
University of Southern California (Los Angeles, California)	Doheny Memorial Library, Los Angeles Times Reference Room	1931
Indiana State Library (Indianapolis, Indiana)	Data Center & Indiana North Room	1934
New York Academy of Medicine (New York, New York)	Library, Malloch Rare Book Room	1934
University of Texas (Austin, Texas)	Main Building, Life Science Library, Hall of Noble Words	1937
Southeast Missouri State University (Cape Girardeau, Missouri)	Kent Library	1939

2. melléklet: A tanulmányban feldolgozott könyvtárak elhelyezkedése az Egyesült Államokban

Melinda Simon

Printers' Devices used as Decorative Elements in Library Buildings

Libraries built between 1890-1940 in the United States of America often used classical devices for inner or outer ornaments. This research sums up data from 24 libraries (only one of them is European: the Edinburgh Central Library).

The style of these buildings vary from historicism to art deco. Fourteen of them house University Libraries, the remaining ten are libraries of specific institutions or public libraries. The number of the printers' devices used in a building is on average 25. The techniques used are amazingly rich (e.g. stained glasses, stone and bronze relieves, wall-paintings and frescoes, bronze grilles, wood-carvings, chandeliers, mosaics, stuccoes etc).

They use mostly classical printers' marks from the 15th-17th centuries, but in some of the cases we can find some modern American publishers' devices, too. The most frequently used printers' marks are:

- William Caxton and Wynkyn De Worde (Westminster)
- the Manutius family (Venice)
- Fust and Schöffer (Mainz)
- Christoph Plantin (Antwerp)
- Johannes Frobenius (Basel)
- the Giunta brothers (Florence)
- the Estienne family (Paris)
- Richard Pynson (London)
- the Elzevier family (Leyden)
- Juan Rosembach (Barcelona)

Why were these to be chosen? In some of the cases the printer's importance was the thing that mattered, but generally the devices were picked by their decorativity, regardless of the person who used them. The architects often changed them to fit better to their buildings.

These printers' marks have lost their original function, but have gained a new one: they create a pleasant atmosphere in these libraries.